

Náš rodný erb, ten tvrdého je slohu ...

Náš rodný erb, ten tvrdého je slohu,
jej první šlechtic marně v štítu hledá,
jak na nás přešel od dědova děda:
Klas potem zrosený a větev hlohu...

Začátek jedné pozapomenuté básně od J.V.Sládka připomíná, jak dávná a rozšířená byla myšlenka na založení tradice uctívání památky selských rodů, symbolů naší národní odolnosti. Z jejich kořenů strom českého života vyrůstal a čerpal sílu k vytvoření těch nejkrásnějších květů a plodů. Potvrzuje to i událost, stará přes šedesát let.

Psal se 3. února 1935. „Udrželi jste svůj grunt alespoň sto roků?“ ptal se redaktor Ježek v anketě deníku Venkov. Ohlas byl nečekaný. Sešlo se tolik kladných odpovědí, že redakce nestačila uveřejňovat. Obrovská vlna zájmu o selský rodopis zaskočila i samotného autora akce, vrchního redaktora Vraného, jinak ostříleného žurnalistu a senátora strany republikánské. Dopisy čtenářů byly všude. Zával v redakční místnosti odvrátili až „záchranáři“ ze Sdružení venkovských kronikářů. Ti se také ujali dalšího zpracování a vedení ankety. Odpovědi ukázaly, že většina z přihlášených rodů drží svůj statek mnohem déle, než sto let. Byla však stanovena přísná kritéria. Vyžadovalo se předložení všech převodních dokladů. Uchazeči o uznání starousedlosti absolvovali i pěknou štrapáci po úřadech a archivech. Tu pro výpisy z matrik, jindy z pozemkových knih a zemských katastrů, vše řádně ověřeno a skvěle orazítkováno.

Na rody, které tak prokázaly určitou dobu hospodaření na stejném místě v přímé linii mužské či ženské posloupnosti, čekalo vyznamenání v trojí podobě: za jedno století se dával diplom s nápisem „Za věrnost půdě“, pěkně vyvedený podle návrhu pana malíře Aloise Moravce. Stopadesátnickým gruntům náležela bronzová plaketa s heslem „Rodům půdě věrným, vděčný národ celý“ od sochaře Bílka z Hořic v Podkrkonoší. Nástupnická řada hospodářů delší než dvěstěpadesát let pak zajistila žadateli metu nejvyšší. Byla to kamenná pamětní deska z českého syenitu s texty Za věrnost půdě a Na této usedlosti hospodaří rod ... od roku ...

O počtách selským rodům se psalo i v měsíčníku Osvěta venkova, v Brázdě a Lidovém deníku. Ke zdaru věci přispěli historikové Josef Pekař i Arne Novák, třeboňský archivář Václav Hadač a knihovník Bohumír Lifka. Profesionální oporou a duší celé časově náročné akce byl další Jihočech, genealog Jan Petr - rodák z Dolního Třebonína a místopředseda Rodopisné společnosti v Praze. Jako zkušený badatel nezištně pomohl téměř všem účastníkům ankety překonat mnohá

Václav Slaboch : Ze zastrčeného kouta

úskalí v jejich pátrání a v orientaci mezi různými historickými prameny. Vztah dr. Jana Petra k českému rodopisu byl dán jak jeho láskou k pohnutým dějinám českého selství, tak studiem geografie a antropologie na přírodovědecké fakultě UK v Praze. Napsal několik publikací věnovaných jižním Čechám (mj. Doudlebským krajem, 1930). Jeho organizační schopnost posunula všechny pracovní postupy výrazně kupředu, takže první pamětní dekret a desku dostal dne 15.5.1937 rod Opatrných. Byly jim přivezeny přímo na statek v Líšné u Zbirohu. Filmový záznam události uvedl pan Čáslavský v TV seriálu Hledání ztraceného času.

Od dalšího předávání cen na venkově bylo „... upuštěno pro nebezpečí dobytčí nákazy a pro vzrušené události podzimní...“. Přišlo totiž září 1938 - všeobecná mobilizace a mnichovský diktát. Další slavnosti proběhly vždy hromadně v Praze. Ke dvěma posledním (1940 a 1941) byla sloužena mše svatá v katedrále sv. Víta. Ocenění předával osobně ministr zemědělství, hrabě Mikuláš z Bubna-Litic a předseda České zemědělské rady Adolf Hrubý. Setkání nepřineslo jen povznášející proslovy. Sálem zněla hudba, zpěv a recitace Selských písní J.V.Sládka. Uznání sklidila také nová báseň Jana Petra „Vám, starým rodům, patří čest a dík“. Podobná každoroční vyznamenávání se později přenesla i na rody lesnické, živnostenské a učitelské. Kdo ví, jestli se dnešní generace nepokusí tyto tradice obnovit?

V letech 1937-41 byly uděleny diplomy, plakety a desky cti celkem stoosmadvaceti selským rodům. Z našeho kraje byly vyznamenány 23 rody, z nich 11 z Českobudějovicka. V čele celkové historické tabulky tehdy zazářil rod Stoličků ze Záhorčic u Vrábče čp.3 s prověřenou linií držitelů gruntu od roku 1590. Václav Stolička s manželkou Kateřinou získali pamětní list a kamenný štít v Praze r. 1941.

Vyznamenání o starousedlosti si z Prahy odvezly i další rody z Vrábče:

Fesslové z čp.21 (1752-1940, bronzová plaketa)

Hálové z čp.9 (1703-1940, bronzová plaketa)

Kalkušové z čp.26 (1801-1940, pamětní list)

Křížové z čp.4 (1626-1938, kamenný štít)

Křížové z čp.8 (1757-1940, bronzová plaketa)

Šturmové z čp.23 (1703-1940, bronzová plaketa)

Vyžrálkové z čp.15 (1728-1940, bronzová plaketa)

Dále ještě

Davidové z Popovic čp.7 u Dol. Bukovska (1682-1938, kamenný štít)

Lexové z Poněšic čp.7 (1635-1940, kamenný štít)

Štěchové z Horních Slověnic čp.18 (1671-1940, kamenný štít).

Baborové z velké selské usedlosti v Černíkově čp. 4 na Strakonicku obsadili třetí místo historické tabulky. Ověřenými výpisy z farních desátků v Radomyšli a z pozemkových knih zemědělského archivu prokázali nepřetržité držení statku od roku 1608. Hospodář Václav Babor se ženou Barborou, rozenou Bláhovou, byli poctěni ozdobným pamětním dekretem a byli pyšní i na vzácný kamenný štít.

Špalkové ze Žáru čp. 16 seděli na gruntě od roku 1654. Zdá se, že o zdatné chlapíky nebyla v rodu nikdy nouze. Už příjmení o něčem vypovídá. O staré písemnosti dbali sami dlouhá léta. A tak Václav Špalek v květnu 1938 pobral spisy potvrzené z archivu země české a nechal je pro jistotu ověřit ještě u okresního soudu ve Volyni. Všechno souhlasilo. V tabulce stojí rod Špalků na dvanáctém místě s diplomem i deskou.

Hospodář Václav Špalek s manželkou Kateřinou se také tenkrát zavázali: „... mravně a písemně, že se vynasnaží udržeti usedlost také v budoucnu svému rodu a o věrnosti půdě též povedou pamětní knihu rodiny“. Knihu jistě měli, ale zanedlouho sám život začal psát úplně jinou kapitolu ...

Prameny :

Časopis Rodopisné společnosti v Praze, roč. VII-XIII, Praha 1935-41

Davídek, Václav: Staré usedlé rody selské v Čechách, Praha 1941

Špalkové v Žáru čp. 16
(obec někdejšího okr. Volyně)

V selské usedlosti, která nese číslo popisné 16, hospodařili Špalkové už v roce 1654, jak uvádí berní rula Prácheňského kraje. (Edice dr. Antonín Haas, Berní rula 27, Kraj Prácheňský, s. 117 – 118, Praha 1954). 14. srpna 1654 tam vizitační komise zapsala mezi rolníky „jež qualitates osedlého mají“ Jana Špalka, který „rolí má a osívá 27 strychů, jiné handle a živnosti nevede. Chová 4 voly, 4 krávy, 3 jalovice, 16 ovcí a 4 svině“.

Jan Špalek 1598 - 1683

|

Martin 1661 - 1721
1694 oddán s Annou NN (nezn. příjmení)

|

Bartoloměj 1701 - 1780
1729 oddán s Kateřinou, r. Koudelovou

|

Jan 1732 - 1805
1756 oddán s Annou, r. Blahovcovou

|

Martin 1763 - 1841
1797 oddán s Annou, r. Fejtlovou

|

Vojtěch 1808 – 1875
1830 oddán s Annou, r. Kubalovou

|

Vojtěch 1834 – 1884
1858 oddán s Josefou, r. Kordíkovou

|

Václav *1869
manž. Kateřina, r. Blahovcová
držitelé pamětního diplomu a kamenné desky
1938

Zpracováno podle záznamu
PhDr. Václava Davídka.

Štěchové v Horních Slovonicích
čp. 18 (býv. okr. Lišov)

V chalupnické usedlosti hospodařili Štěchové už před polovinou 17. století, kdy tu byli Vařinec Štěch s manželkou Kateřinou, synem Martinem a pěti podruhy. Rod těchto původních Štěchů však brzy vymřel. Roku 1671 usedlost koupil Bartoloměj Randa a jak to bývalo, s gruntem převzal i příjmení.

Bartoloměj Randa – Štěch

|

od r. 1714 hospodařil jeho syn
Martin Štěch

|

od roku 1751
Šimon Štěch

|

od roku 1789
Václav Štěch

|

od roku 1830
Jan Štěch I.

|

od roku 1875
Jan Štěch II.

|

od roku 1904
Jan Štěch III.

Ten svou žádost o uznání starobylosti rodu podal v roce 1940. Doložil ji ověřenými výpisy z pozemkových knih a přehledem rodové posloupnosti hospodářů podle sirotčích knih z třeboňského archivu. Pamětní list s kamennou deskou pro statek získal téhož roku a v historické tabulce rodů je zapsán na 16. místě.

Zpracováno podle záznamu
PhDr. Václava Davídka.